

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СПОРТИВНО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У КИТАЇ

Статтю присвячено дослідженню державної підтримки спортивно обдарованих дітей у Китаї.

Ключові слова: державна підтримка, спортивно обдаровані діти.

Після більш ніж 30 років реформ Китай у спортивних змаганнях зробив історичний прорив, зокрема в знаменитих XXIX Олімпійських іграх у Пекіні Китай здобув ряд золотих медалей і зайняв конкурентні позиції в силових видах спорту. Тому реформи і відкритість структури країни є основним гарантом цих результатів. Крім того, у Китаї накопичений значний фонд матеріалів і розробок у галузі спорту та створена спеціальна освіта для розвитку талантів у галузі спорту.

Мета статті – розкрити сутність китайської державної підтримки обдарованих дітей у галузі спорту, дослідити становлення і розвиток системи роботи з обдарованими дітьми в галузі спорту.

Проблема дитячої обдарованості є актуальною в наш час прискороеного розвитку суспільства. Останнім часом Китай робить великий прорив у галузі відбору та підготовки дійсно обдарованих спортсменів для участі в міжнародних змаганнях. Цей феномен досліджують багато дослідників усього світу. Зокрема, питання дитячої обдарованості в галузі спорту досліджували провідні педагоги, психологи, експерти у галузі спорту Китаю, а саме: Лу Юаньчжень, Сун Чуаньчжен, Сюй Юнга, У Шаоцзу, Хе Цян, Чжао Хен і Чжан Гуймін. На жаль, в Україні подібні дослідження ще не проводилися.

Систему розвитку спортивної обдарованості в Китаї було створено у 1950-х рр., яка засновувалася на наслідуванні досвіду Радянського Союзу. Національна спортивна комісія передивилася прийнятий у 1958 р. “десятилітній план”, який був спрямований на нереально високі цілі, і скорегувала його відповідно до реальної ситуації. Головний акцент було зроблено на спортивні тренування та масові спортивні заходи. У центрі спортивної підготовки мала бути ідеологія та єдність командного духу з духом всієї країни.

У 1960-ті рр., відповідно до плану, робота була зосереджена на стратегічному керівництві спортивними командами, координації відносин, спрямованих на сприяння інноваційному навчанню, упорядкуванні аматорських спортивних шкіл і підвищенні якості резервного навчання персоналу системи освіти, тимчасове зменшення участі у внутрішніх та міжнародних подіях та приділення більшої уваги конкуренції; створення й удосконалення правил проведення спортивних заходів та форми фінансування загальнонаціональної спортивної системи.

Основні особливості створеної моделі були такі: по-перше, скорочення обсягу робіт, щоб у центрі уваги був розвиток спорту, з урахуванням обмежених національних ресурсів, на основі розумного розподілу ресурсів

на великі спортивні проекти з метою забезпечення досягнення національних спортивних цілей і відповідних до цього питань. По-друге, Уряд ставить за мету підвищення конкурентоспроможності та досягнення значних результатів на міжнародних змаганнях і розвитку конкурентоспроможних видів спорту. По-третє, створення організованої та централізованої системи управління спортом. Орієнтація матеріальних і фінансових ресурсів за рахунок єдиного планування, розгортання, розташування, забезпечуючи тим самим ключові проекти з розвитку. По-четверте, основний акцент робиться на систему навчання та формування національної збірної, місцевих спортивних команд у провідних спортивних школах; джерело спортсменів вбачається у неповнолітніх учнях аматорських спортивних шкіл, що мають бути відібрані з основної маси спортивних талантів. По-п'яте, підвищення технічного рівня спортивних змагань. По-шосте, система безпеки, ефективність підготовки спортсменів, навчання гри, складання щоденного раціону дитини. Держава несе відповідальність за управління та весь спектр виконання вимог програми.

Як результат, у 1960-ті рр. завдяки регулюванню проведення спортивних змагань в Китаї підвищилися результати з легкої атлетики, команди з альпінізму, яка успішно піднялася на Еверест, та збірної Китаю з настільного тенісу. Спортсмени команд з легкої атлетики, плавання, стрільби, стрибків з парашутом продовжують бити світові рекорди й отримувати світові відзнаки [5].

Після культурної революції в 1978 р. уряд Китайської Народної Республіки оголосив підготовку спортсменів високого класу одним з першорядних завдань. Всекитайська спортивна нарада вказала, що Комітет з фізичної культури і спорту повинен, працюючи в тісному контакті з партією, всіляко сприяти кількісному та якісному зростанню системи спортивних змагань, радикально підвищувати рівень спортивної інфраструктури для того, щоб швидко підвищити технічний рівень і задовольнити потреби міжнародної конкуренції. Національний орган профспілок у 1979 р. створив Національну спортивну комісію та комісії на провінційному рівні з метою популяризації та підвищення уваги до вдосконалення стратегій у галузі спорту.

Після перебудови на початку 1980-х р. Китай плідно працює над поновленням та покращенням результатів з легкої атлетики. У 1980 р. зведений звіт національного органу профспілок протягом 30 років з дня заснування спортивної роботи мав такий зміст: "Національні плани в галузі спорту Китаю включають прагнення використати переваги соціалістичної системи, впровадити централізовану та уніфіковану систему керівництва, мобілізувати всі аспекти ентузіазму, пропорційно розподілити увагу до фінансових і матеріальних ресурсів". Такі завдання було поставлено для того, щоб задовольнити вимоги участі в Олімпійських іграх, з метою подальшого зміцнення тенденції участі в спортивних змаганнях, а також для реалізації стратегії розвитку, що була розроблена в 1950-х і 1960-х рр., та становлення Олімпійських ігор як основного спортивного змагання [6].

У 1981 р. китайська преса опублікувала матеріали, в яких були намічені основні напрями спортивного розвитку. З них випливало, що перед китайським національним спортом була поставлена головна мета: протягом 5–8 років досягти світового рівня, підготувавши, таким чином, базу для завоювання китайськими спортсменами абсолютної світової першості. Особливий упор був зроблений на сприяння розвитку легкої атлетики, яка в той момент була одним із найменш розвинутих видів спорту. Виконання наміченого завдання було поставлено в безпосередню залежність від вирішення найскладніших проблем, пов'язаних з нестачею спортивних споруд, браком кваліфікованих тренерських кадрів, дефіцитом фінансових ресурсів [5].

Наступним важливим етапом у розвитку політики КНР у галузі спорту став 1983 р. У Пекіні була проведена чергова спортивна конференція, в роботі якої брали участь провідні фахівці фізичної культури, спорту, діячі науки. На конференції була вироблена нова установка: до 2000 р. найбільша за кількістю населення країна повинна стати провідною спортивною державою світу.

Про створену в КНР обстановку сприяння вищих досягнень у галузі спорту свідчили висловлювання спортивних керівників країни. Напередодні Олімпійських зимових ігор у Лейк-Плесіді 1980 р., у яких вперше брали участь китайські спортсмени, спортивна газета “Тіюй бао” писала: “Щоб вигравати змагання і прославляти нашу країну, ми повинні завойовувати не тільки золоті медалі, а й друзів. Але для того, щоб завоювати друзів, ми повинні спочатку завоювати золоті медалі. Тільки досягнувши світового рівня, ми зможемо в широкому масштабі змагатися з іншим спортивним світом. Якщо ми будемо тільки брати участь у змаганнях, не показуючи блискучих результатів, ми цим завдамо шкоди гідності нашої країни і нашого народу” [5].

Внаслідок нового підходу до спорту, вираженого в гаслі “Дружба важлива, але нам потрібні й медалі”, відбулися суттєві зрушення у громадській функції спорту. Перш за все необхідно зазначити, що з початку 80-х рр. минулого століття стала активно формуватися система спортивних зірок, що піддавалася раніше ідеологічним нападкам. Однак при цьому підкреслювалося, що “фізична підготовка не повинна підміняти ідеологічне виховання”. Принципи суворої дисципліни, відображені в так званих “заповідях спортсмена”, опублікованих у газеті “Женмін Жибао” у квітні 1981 р., полягали в такому: “Підтримуючи Комуністичну партію:

- тренуйся завзято;
- грай чесно;
- будь охайний і пунктуальний;
- уникай тютюну та алкоголю;
- не закохуйся;
- не поспішай укладати шлюб;
- займайся самокритикою;
- борись з анархією” [3].

Спортсмени вищої кваліфікації здобули особливий суспільний статус. Представників спортивної еліти в КНР називають робочими спорту,

але ставляться до них перш за все як до переможців міжнародних змагань, скоріше, навіть як до національних героїв. Відзначаючи значення спортивних досягнень, уряд нагороджує переможців почесними званнями. Не остання роль відводиться матеріальному стимулюванню.

Спортивна еліта одержала і ряд інших переваг. Були створені умови для працюючих та учнів-спортсменів. Зокрема, спортсмен-студент міг закінчити навчання і після того, як піде з великого спорту. Тим не менш, він отримував стипендію в тому навчальному закладі, де числився [6].

У зв'язку із цим Національна комісія спорту з дозволу ЦК КПК випускає в листопаді 1984 р. і квітні 1986 р. "Повідомлення про рішення про введення спортивної реформи" (проект, що складався з двох частин). Ці два документи слугували правовою базою реформування спорту. Їх основна ідея – поновлення системи організації спорту під єдиним керівництвом спортивної комісії, відновлення роботи державних департаментів у напрямі розвитку системи, створення ексклюзивних талановитих спортивних команд, підвищення ККД спортивних змагань, відкривши новітні канали фінансування спорту, щоб сконцентрувати обмежені людські, фінансові та матеріальні ресурси на завоювання додаткових міжнародних золотих медалей на змаганнях. Реформування передбачало також організацію й управління системою конкурентних видів спорту, системою підготовки та проведення олімпіад, подальшим удосконаленням загальнодержавної системи спортивних змагань.

У 1984 р. у Пекіні було оголошено про створення китайського Комітету з вивчення стратегій спорту в КНР. До завдань комітету входили вивчення і розробка стратегії прискорення розвитку спорту в Китаї, щоб перетворити його на одну з великих спортивних держав світу до кінця сторіччя. Комітет здійснював керівництво комплексним вивченням проблем китайського спорту і розробляв спортивні програми розвитку.

Багато уваги стали приділяти спорту китайські ЗМІ. У більшості газет були створені спортивні відділи. Радіо і телебачення значно більше, порівняно з попередніми роками, стало транслювати спортивні змагання. Зацікавився спортом і китайський кінематограф: були створені фільми, присвячені зіркам китайського спорту. Тема спорту знайшла відображення в літературі та мистецтві [5].

Найважливішою передумовою для розвитку вищих досягнень у галузі спорту в КНР стало створення сучасної системи підготовки спортивного резерву.

Перспективні спортсмени країни були зібрані в 12 спортивних академіях, організованих за принципом інтернату, де вони жили і тренувалися на повному державному забезпеченні та мали державну стипендію. Крім того, учні існуючих у той час 3000 державних спортивних шкіл були також переведені на повне державне забезпечення.

У державі почала працювати спеціальна відбіркова комісія, яка їздила по країні та вибирала найбільш перспективних юних спортсменів.

Первинний відбір майбутніх спортсменів вищої кваліфікації проводився в місцевих клубах і дитячих садках, а з 8 років особливо обдаровані діти починали займатися в спортивних школах-інтернатах. Розпорядок дня в школах-інтернатах дуже жорсткий, а обсяг тренувальних навантажень, на думку зарубіжних фахівців, часом перевищує відомі норми. У кожному спортивному інтернаті культивувалося кілька видів спорту: в шанхайському – 11, а в наньянському – 14. Розпорядок дня учнів був типовий для всіх шкіл-інтернатів: з 6 до 7 ранку – перше тренування, з 8 до 12 – заняття в загальноосвітній школі, з 15 до 18 – друге тренування, ввечері – виконання домашнього завдання. На вихідні учні роз'їжджалися по домівках [7].

Починаючи з 1987 р., близько 57 шкіл та університетів у країні працювало над створенням професійних спортивних команд високого рівня. Слід констатувати, десять років проведення різних змагань між школами та університетами з метою пошуку та відстеження видатних спортивних талантів, безсумнівно, дали успішні результати.

У 1990 р. Національна комісія спорту розпочинає структурне реформування системи розвитку спорту, де акцент ставиться на прорив у футбольних змаганнях. У 1993 р. Національна комісія спорту видає рішення “Про поглиблення реформ фізичної освіти”, де було об'єднано стратегічно спільну мету і спільне завдання для XXI ст.: створити соціалістичну спортивну систему з китайською специфікою. Для досягнення цієї мети продовжують проводитися різні реформи на тактичному рівні спортивних змагань, реструктуризація і зміни у функціях суб'єктів асоціації й управління футбольними проектами. Нова команда формується з уже реформованої системи підготовки кадрів, здійснюється радикальне реформування системи конкуренції, а також створюється ефективна система інвестиційного забезпечення постачання ресурсів. Це були обов'язкові заходи для забезпечення безперервної реалізації олімпійської стратегії.

“Закон про спорт”, прийнятий у 1995 р., гарантує спортсменам пільги в галузі праці та подальшої освіти. Крім того, на підставі рішення про поглиблення реформи системи освіти і для підвищення якості освіти в 1999 р. Міністерство освіти прийняло рішення про введення безкоштовного обов'язкового медичного огляду для учнів спортивних установ, а також забезпечення тренувань, систематичного навчання спортсменів, що сприяє більш високій якості відбору спортивних талантів для формування цілісної системи підготовки кадрового потенціалу [2].

У XXI ст. також з'явився ряд важливих документів, серед яких Реформа фізичної освіти та розвитку “План 2001–2010 подальшого зміцнення та вдосконалення фізичного виховання нової ери”, “План Олімпійської слави 2001–2010” та “Одинадцята спортивна п'ятилітка”, спрямовані на збереження та вдосконалення національної системи підготовки талановитих спортсменів.

Для стимулювання розвитку масового спорту, а також економічної, соціальної, політичної підтримки спортивних талантів держава продовжує реалізацію основних реформ у галузі спорту. З безперервним розвитком і

розумінням функцій спорту в міжнародних відносинах він починає відігравати все більш важливу роль у всіх аспектах життя суспільства. Партія й уряд надають великого значення спортивним змаганням, і у 2002 р. ЦК КПК і Держрада вперше випускає “Думки з питань подальшого зміцнення і вдосконалення фізичного виховання нової ери”. Четвертий пункт запропонованих стратегій розвитку спорту на національному рівні передбачає подальше підвищення рівня спортивних змагань у Китаї, пошук і розвиток спортивних талантів, щоб наздогнати світовий рівень, наголошує на необхідності високої якості вчителів фізкультури, тренерів, суддів, спортивних менеджерів, вчених у галузі спорту, інтелектуально розвинутих елітних спортсменів.

Спортивно обдаровані діти Китаю повинні здобувати повну базову освіту, вищу освіту і професійну підготовку. Спортивні таланти цього століття повинні бути забезпеченими базовими науковими знаннями, відмінним викладанням, навчанням, гідними умовами проживання, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності Китаю на міжнародних змаганнях [7].

Дослідження показали, що на виявлення та спеціальну підготовку потенційно талановитих дітей у спеціалізованих спортивних закладах органами місцевого самоврядування має бути надана фінансова підтримка. На сьогодні в 31 провінції країни (автономних районах і містах), професійних спортивних установах навчається в цілому близько 20 000 професійних спортсменів. Спортивний кадровий резерв невеликий, і основна причина цього в тому, що спорт і освіта йдуть окремо одна від одної. Кожного року Китай готує понад 4000 спортсменів для подальшого відбору до участі у чемпіонатах світу [1].

Відносно особливо обдарованих спортсменів, яких готують на олімпійському рівні в КНР, діє принцип: близько восьми місяців протягом року вони повинні тренуватися на спеціалізованих базах, де є можливість ізолюватися від усіх зовнішніх чинників, здатних порушити процес підготовки, і отримувати всю сукупність послуг, необхідних для вкрай напруженої та ефективної роботи. Умови навчання в них дійсно жорсткі. Дітей забирають із сімей у віці вже шести років. Вони тренуються шість днів на тиждень по 4–6 годин, відпрацьовуючи до автоматизму вправи.

Наприклад, чемпіонат Китаю з важкої атлетики, що проходить у всіх вікових категоріях, триває близько місяця. У ньому беруть участь десятки тисяч важкоатлетів. У результаті, в кожній ваговій категорії у них є приблизно по 50 осіб, здатних претендувати на місце в національній збірній. Їх готують до цих змагань на спортивних базах, повністю закритих для сторонніх. Спортсменів не можуть побачити навіть їх батьки. Нікого не впускають і нікого не випускають [3].

З метою покращення результатів спортивних змагань Китай звертається до досвіду країн Європи та США в пошуках відповідей на головні для Китаю запитання: збалансування та координація розвитку конкурентних видів спорту, масового спорту; перетворення Китаю в універсальну

спортивну націю; поліпшення стану здоров'я всіх громадян, особливо молодих людей у галузі фізичного виховання та фізичної підготовки, щоб наздогнати рівень розвинутих країн; дослідити досвід, технології та теорії розвинутих країн у галузі спорту. Тому на базі Пекінського університету було створено Міжнародний спортивний центр співпраці Китаю та Німеччини. Метою зазначеного проекту є проведення китайсько-німецьких міжнародних спортивних наукових досліджень з метою сприяння китайсько-німецьким міжнародним спортивним обмінам та співробітництву, інноваціям і новаторським дослідженням, консультуванню [4].

Останніми роками Китай стрімко нарощує свій спортивний потенціал і впевнено входить до лідерів світового спорту. Вищим керівним органом розвитку й управління спортом є Всекитайський державний комітет з фізичної культури і спорту, який має підвідомчі структури в провінціях, містах, міських районах і повітах.

Держкомітет розробляє і контролює виконання провінційними комітетами програм розвитку спорту; визначає три рівні пріоритетності серед видів спорту (на першому рівні 18 видів спорту програми Олімпійських та Азіатських ігор); вводить у провінціях спеціалізацію за видами спорту; регулює відкриття нових спортивних центрів і спортивних шкіл, науково-дослідних і навчальних інститутів фізичної культури і спорту, розвиток спортивних баз; розробляє програми підготовки спортсменів високої кваліфікації і контролює їх виконання в провінціях.

Головними критеріями оцінювання діяльності провінційних спорткомітетів є виконання планів підготовки спортсменів у збірні команди Китаю і рівень виступу на Всекитайських спартакіадах, які проводяться один раз в чотири роки [2].

Спортивні інтернати (аналог училищ олімпійського резерву), які були створені в Китаї ще в 1958 р. і є головною базою підготовки резервів для спорту вищих досягнень. У Китаї близько 250 спортивних інтернатів, у яких навчаються і проходять цілорічну централізовану підготовку юні обдаровані спортсмени з 6 до 17 років.

Звертає на себе увагу чинна в Китаї система матеріальних стимулів при виконанні плану передачі спортсмена з однієї ланки в іншу по лінії “спортивна школа – провінційний спортивний центр – центр збірної команди країни”. Вони виражаються як у преміальному фінансуванні вищою ланкою нижчої, так і в частковому субсидуванні розширення й реконструкції спортивних та інших об'єктів.

Як правило, зарахування на черговий етап підготовки передусє 6-місячне стажування спортсмена, під час якої він проходить усебічне науково-медичне та педагогічне обстеження [1].

Висновки. Отже, можемо зазначити, що в Китаї робота зі спортивно обдарованими дітьми триває понад 60 років. За цей час китайська система спорту зазнавала радикальних змін і довгий час перебувала в умовах постійного реформування.

Крім того, спорту приділяється належна увага з боку держави, коли керівники спорту та тренери працюють самовіддано для підвищення рейтингу своєї Батьківщини серед провідних країн світу.

Китайські фахівці ретельно вивчають досвід кращих спортивних шкіл світу. Блискучі результати в спорті – результат удосконалення системи тренувань, основою якої є аматорські спортивні школи для обдарованих підлітків і низові спортивні клуби, спортивні команди провінцій, автономних районів і міст центрального підпорядкування, а вищою ланкою – збірні команди країни. Саме така система дає змогу постійно підтримувати велику кількість відмінних спортсменів по всій країні, які стають основною силою в підкоренні вершин світового спорту.

Список використаної літератури

1. Лу Юаньчжень. Розвиток спорту в Китаї після Олімпійських ігор в Пекіні / Лу Юаньчжень. – Головне державне управління спорту, результати наукових досліджень, 2006.
2. Політичний щорічник Національної спортивної комісії з поглиблення національної спортивної реформи. Вибрані документи (1992-1995).
3. Сун Чуаньчжен. Розвиток спортивних талантів в Китаї / Сун Чуаньчжен. – Пекін : Видавництво Пекінського спортивного університету, 2004.
4. Сюй Юнга. Інституційні інновації спортивних змагань в Китаї / Сюй Юнга. – Народне спортивне видавництво, 2006.
5. У Шаоцзу. Історія спорту Китайської Народної Республіки / У Шаоцзу. – Пекін : Китайська Книга Прес, 1999.
6. Хе Цян. Регулювання тактичного і стратегічного позиціонування – розвиток історії реформи з легкої атлетики в Китаї і її відображення / Хе Цян, Чжао Хен. – Видавництво Пекінського спортивного університету, 2008 (8).
7. Чжан Гуймін. Система підготовки кадрів спортивного резерву / Чжан Гуймін. – Шеньянський інститут фізичної культури, 2005 (5).

Борисенко Д.А. Государственная поддержка спортивно одаренных детей в Китае

Статья посвящена исследованию государственной поддержки спортивно одаренных детей в Китае.

Ключевые слова: государственная поддержка, спортивно одаренные дети.

Borysenko D. State support for sporting gifted children in China

The article is devoted to the research of the governmental support for sport-gifted children in China.

Key words: government support, sport-gifted children.